

Slava Kurilov

ÜKSINDA OOKEANIS

Vene keelest tõlkinud Valdek Kiiver

Originaali tiitel:

Слава Курилов

Один в океане

История побега

Toimetanud Piret Ruustal

Kujundanud Piia Maiste

Küljendanud Erje Hakman

© Publishing house “Chas maistriv”, 2019

Tõlge eesti keelde © Valdek Kiiver ja kirjastus Argo, 2022

Kõik õigused kaitstud

www.argokirjastus.ee

ISBN 978-9949-688-89-0

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SISUKORD

Saateks	7
Põgenemine	9
Tee	87
Meri	93
Jumal	107
Jooga	121
Järelsõna	151
•••	
Lapsepõlve linn	157
Teenin Nõukogude Liitu!	171
Arkaadia	181
Öö merel	193
Stanislav Kurilovi saatusest	197

PÕGENEMINE

Oma arvamust on tänapäeval väga raske välja öelda. Seda hakatakse silmapilk ründama ja jalge alla tallama. Ma teadsin juba varem, et paljud pole sellega nõus. Mul tuleb seda kaitsta, varjata mõlema käega selle asemel, et näidata seda igast küljest. Minu jaoks on võõras originaalne arvamus sama, mis elav taim.

Kirjutan, nagu tahan. Enda jaoks. Kümme inimest leidub ikka, kes seda loevad.

Heitsin pilgu kellale – aega oli jäänud väga vähe. Nii hea oli istuda sõprade seltsis ja mitte millelegi mõelda.

„On aeg,“ andsin endale käsu. „Laev on saare põhjatipu lähedal. Sul on aega pool tundi.“ Tõusin lauast.

„Kuhu sa lähed? Istu veel meiega!“ Ma ei tahtnud minu jaoks nii tähtsal silmapilgul hakata mingit valet välja mõtlema.

„Ma ei tule niipea,“ ütlesin vaikselt, kuid selgelt ja suundusin väljapääsu poole, ootamata ära järgnevaid keelitusi. Poole tunni pärast, kui laev möödub Siargao saarest, astun ma üle poordi, üle riigipiiri.

Tõusin ülemisele tekile ja silmitsesin läänepoolset silmapiiri. Ei ühtki tuld. Kuudki mitte. Ega ka tähti. Ning mul polnud ka kompassi.

„Kas nüüd pole juba ükskõik,“ mõtlesin, „liisk on langenud!“

Läksin tagasi kajutisse, et teha veel viimaseid ettevalmistusi. Panin selga lühikese maika ja liibuvad ujumispüksid, et ükski volt ujumist ei takistaks, ja jalga mitu paari sokke, mida läheks vaja kõndides teravatel korallriffidel, kaela sõlmsin rätiku juhuks, kui tuleks siduda haavu. Mõtte päästevestist heitsin kohe kõrvale – see oleks ujumist tugevasti pidurdanud ja ma poleks ka julgenud seda ahtrisse viia.

Mul oli kaasas amulett. Olin selle teinud ise juba Leningradis nii, nagu oli kirjeldatud „Kuningas Saalomoni raamatus“, tõlgitud teadmata kelle poolt ja samizdati väljaandes kuidagi minu kätte sattunud. Amulett pidi mind kaitsma haide ja muude ohtude eest, kuid selle toimimisaeg piirdus vaid ühe päevaga. Kirja või mingit teadet ma jätta ei saanud – see võidaks avastada veel enne, kui olen ahtrisse jõudnud.

Istusin koikule. Sellest minutist heidan mina, nõrk inimene, väljakutse riigile. Mu elus polnud kunagi varem ette tulnud hetke, mis oluks sellega tähtsuse poolest võrdväärne. Palusin Jumalalt edu ning astusin esimese sammu tundmatusse.

Mäletan väikese provintsilinna tänavat, maja ja tuba, kus istusin laua taga ja tegin vastumeelselt koduseid ülesandeid. Akna taga, teisel pool tänavat paistis alati halli värvi tara. Mõnikord istus sellel kass – me mõlemad tahtsime näha, mis on tara taga. Silmasin teda iga kord, kui raamatutelt pilgu tõstsin. Ma vihkasin seda halli tara, sest see seisis minu ja salapärase välise maailma vahel. Mõnikord õnnestus mul plank tahtejõu abil kaotada. Kujutasin endale mõttes ette suuri ookeanilaineid, mis selle jäädavalt minema kandsid. Minu ees avanesid senitundmatud kaugused: troopiliste saarte vaiksed laguunid palmidega rannal, üksik puri kaugel horisondil ning ookeani hoomamatu avarus. Ent kui unistamast väsisin ja toibusin, nägin enda ees ikka sedasama halastamatut halli tara.

Mu kannatus sai otsa päeval, mil mulle juba mitmendat korda oli keeldutud andmast viisat tööks okeanograafilistel kaugsõidulaevadel. Tavaliselt keelduti põhjust mainimata. Sel korral oli mu isiklikus toimikus teade-kohtuotsus: „Leiame, et sm Kurilovi poolt kapitalistlike riikide külastamine on otsustarbetu.“ Oleksin justkui nõelata saanud. Kõik minus tõusis tagajalgele. Täiesti lootusetu! Eluaegne vangistus vähimagi välja vaateta vabanemisele!

Sel hetkel kaduski mul igasugune hirm. Väga kummaline, kuid mõneks ajaks sai minust vaba inimene. Mind ei sidunud enam mingid patriootlikud kohustused. Ma tundsin end sellel maal vangina, kuid oma kongi võib armastada ainult pühak. Ei ole võimalik leppida sellega, et, olles sündinud sel imelisel helesinisel planeedil, oled kommunistlikus riigis mingite idiotlike ideede nimel vangistatud kogu eluks.

Oli vaid üks väljapääs – põgeneda. Ükskõik kuhu, saaks vaid siit kaugemale.

Milline imeline seisund see on, kui hirmu enam pole. Tahtnuksin minna linnaväljakule ja kogu maailma ees kõigest kõrist naerda. Ma olin valmis kõige hullumeelsemateks tegudeks.

Ja ükskord, ühel nukral sombusel päeval, lugesin ajalehest kuulutust, et kuu aja pärast väljub suur reisilaev koos turistidega ekvaatorile. Mingeid viisasid ei nõutud – laev asub kakskümmend päeva, välissadamatesse sisse pööramata, avatud ookeanil. Kruiisi nimeks oli „Talvest suvesse“, turistide kogunemiskoht Vladivostok. Oli 1974. aasta november. Mul oli järele mõtlemiseks aega paar päeva.

Minus ärkas tohutu rõõm. Ma siirdun troopikasse! Mulle pakutakse piletit teisele planeedile! Taipasin kohe, et see peab olema üheotsapilet. Mingist tagasipöördumisest ei saa juttugi olla. Troopikat ei tohi mulle näidata. Tundsin end metsloomana,

kes kavatsetakse viia viimast korda keti otsas džunglisse, et ta siis seejärel jäädavalt puuri sulgeda. Mõistsin seda kogu oma ole-musega ning tundsin, et lihtsalt reisimisest tuleb loobuda. Ma ei suuda tagasi pöörduda, ma ei saa enam olla galeeriori.

Stefan Zweigil on jutustus „Kordumatu hetk“ – iga inimese elus tuleb ette hetk, millele tal tuleb alluda. Kui ta selle silma-pilgu mööda laseb, ootab teda pikk rõõmutu elu, kuni saabub järgmine võimalus. See jutustus tuli mulle kohe meelde ja mu hinges tekkis lõputu dialoog saatana-st kiusajaga.

„Su unistused võivad täituda,“ sosistas saatan. „Otsusta, see on su ainus šanss. Kas sa siis pole unistanud troopikas viibi-misest? Kas sind pole siis vaimustanud hulljulged põgenemised vanglast? Kas sa pole siis kadestanud seikluste otsijaid ning ihanud olla nende asemel – juuksekarva kaugusel hukkumisest, avamerel uppuval laeval! Põgene ja koge ise seda kõike. Sa vaatad silma surmale ja avastad elu saladused. Sa taipad tegutsemise salapära – kas siis sellega pole kõik tasutud! Ma näitan sulle tõelisuse ilu, silmapilgu ilu ilma mineviku ja tulevikuta. Sa tunned põgenemise vaimustust, sa tunnetad maailma ilu, näed ookeani lainemurdu, hingad sisse passaattuulte hõngu ja džungli lõhnu. Ei taha? Tahadki jääda oma vaiksesse nurgakesse televiisori ette? Kuid ma ei lase sul seal rahulikult istuda, ma sunnin sind üha edasi unistama ja unistama. Mõtles, seda äraütlemist ei anna sa endale iialgi andeks. Otsusta! Ainult meeletult õnnestub kõik.“

Aga ma kahtlesin ikka veel.

„Ah, millised äikesetormid seal on, millised taifuunid,“ sosis-tas saatan nagu muuseas.

„Taifuunid,“ ohkasin mina. Ta teadis, millega mind pigistada. Mõistsin, et selles vaidluses temaga mina peale ei jää.

Ma ei arvanud, et ainuüksi otsustamine ise on tegutsemine. Varem piinas mind igatsus näha seda, mis on silmapiiri taga, lõunameredel, troopilistel saartel. Nüüd nihkus see kuhugi kaugemale ja minu ette tekkis see, mille ma siia maha jätan ning võib-olla jäädavalt. Mul on nii palju lähedasi inimesi ning mul tuleb neist lahkuda kogu eluks. Küll oleks hea, kui saaks lihtsalt korraks vabaduses jalutada, end tuulutada ja koju tagasi tulla. Kuid minul seisis ees teekond otsekui teisele planeedile, üheotsapiletiga. Nii ahvatlev kui see ka polnud, oli see siiski ka väga-väga hirmus.

Läksin sõpradega hävasti jätma. Pilet laevale oli mul olemas, kuid ma ei saanud neile sellest rääkida. Teadsin, et ma ei pruugi tagasi tulla, ning mul tekkis soov neid veelkord näha. Sel õhtul ei suutnud ma üldse midagi rääkida, silmitsesin neid lihtsalt vaikides. Mulle tundus, et hävasti jättes mõistan kõik oma lähedased sõbrad surma. Me istusime kolmekesi viimast korda pudeli viina seltsis. Ma ei suutnud neile mainida, et võib-olla jõuab paari nädala pärast nendeni teade, et olen kuskil Filipiinide lähedal jäänud teadmata kadunuks.

Vahetult enne väljalendu Vladivostokki, viimasel õhtul enne reisi algust, sattusin Leningradi äärelinnas juhuslikult mingile tundmatule tänavale. Oli pime, tibutas vihma. Ringi vaadates silmasin ligiduses kirikut ning astusin sisse. Käis pidulik jumalateenistus.

Olin varem olnud kirikulaulude suhtes täiesti ükskõikne, need tundusid mulle monotoonsed ja igavad. Kuid nüüd haaras mind elus esimest korda nende ilu. Ma lendasin koos kooriga kuhugi väga kõrgele. Ma ei kuulnud enam melodiat ja tundus, et hõljun mingis hoopis teises maailmas, kus valitseb eriline armastuse, vaikuse ja rahu atmosfäär.

Kui ma tagasi pöördusin, avastasin end oma üllatuseks keset vanakestest kirikuliste summa, hakkasin taas kuulma helisid ja nägema kõike kirikus toimuvat. Koju läksin mingis erilises seisundis, kirikukoori laulud kõlasid minus aina edasi. Heitsin varakult magama ja uinusin ruttu.

Minu ees seisis neli pikkades valgetes rõivastes inimest. Selle nägu, kes seisis minust paremal, ma ei näinud. Teiste päid ümbritses helendav nimbus. Selliseid nimbusi olin varem näinud ainult ikoonidel ning arvasin, et need on sümboolsed tunnused, mis eristavad pühakuid tavalistest surelikest. Ent nüüd pürgas helendav kuma minust vasakul seisvate inimeste päid. Eelkõige oli see võrratult kaunis vaatepilt. Elava valguse kiired lähtusid mitte nende peadest, vaid pisut kaugemalt ja katkesid selgepiiriliselt 15–20 cm kaugusel. Mäletan end täheldavat, et füüsikaseaduste vaatevinklist oli see absoluutselt seletamatu – valguskiired ei saa nii järsult katkeda. Ma polnud kunagi arvanud, et sinakasvalgel valgusel võib olla nii palju erinevaid varjundeid: see tundus olevat täiesti elav ja pehme, meenutades samal ajal vääriskivi sillerdavat kuma. Kolm neist inimestest suhtlesid justkui aeg-ajalt omavahel, liigutasid end ja vahetasid vabalt asendit ning ma sain nende nimbusi jälgida mitme eri nurga alt. Jälgisin kogu pilti suure uudishimuga ja olin selle ebaharilikkusest niivõrd hämmastunud, et unustasin täielikult neljanda inimese. Samal hetkel tundsin endal teravat pilku ning taipasin kohe, et see lähtub otse minu ees seisvalt kujult.

Sinna, kus oleks pidanud olema nägu, ilmus nii ere kuldne valgus, et see oli nagu päike. Esimesel hetkel ei näinudki ma midagi, sest olin täielikult pimestatud, ent ei suutnud ometi pilku lahti rebida. Esmalt nägin silmi. Ma ei unusta iialgi seda kõike-läbiva jõuga silmavaadet, mis võimeline lugema salajasimaidki mõtteid. Tundsin, et olen tema ees otsekui peo peal. Pikkamööda

sain silmitseda ka kogu ta nägu, mis oli otsekui kootud kuldsetest kiirtest. Selgesti nägin vaid tema silmi ning tundsin kogu oma olemusega ta pilku. See oli viimane, mida mäletan. Hiljem leidsin end mingil teisel tasandil, kus polnud ei head ega kurja, oli vaid armastus.

Järgmisel hommikul olin täielikult nähtud unenäo mõju all. Lennuki stardini oli jäänud vaid mõni tund. Mõistsin selgelt, et varsti juhtub minuga midagi ebatavaliselt tähtsat. Ma ei taibanud veel, mis see on. Kuid ükskõik mis see ka poleks, jään ma elama või hukkun, on see mulle hea. Minusse tulvas jõud ja tema pilgust kiiranud armastus.

Laeva väljumine oli määratud kaheksandale detsembrile. Meie lennuk sooritas vahemaandumised Irkutskis, Krasnojarskis ja Habarovskis. Külmal läbilõikav tuul neljakümnekraadise pakase juures. Kõik ümberringi tundub elutu ja kurb otsekui mahajäetud planeedil. Inimesed on pealaest jalatallani sisse mässitud, nägusid pole võimalik eristada, kõnnak on kuidagi ebalooslik, kõik püüavad pöörata selga vastu tuult, tõmbuda käärasse ja tammuda sooja saamiseks jalalt jalale. Ainuüksi mõte, et siin tuleks elada kogu elu, tekitab õudust. Näib, et inimesed siin üldse ei elagi, vaid justkui ainult võitlevad ellujäämise eest pärast mingit katastroofi, kui kogu oma senise ilu kaotanud planeet on hakanud jäätuma ja nüüd lendavad siit vaid harva mööda juhuslikud kosmoselaevad.

Mulle meenus, kuidas olin elanud terve aasta ühel Baikali järve saarel. Pakane, tuul, traadid undavad, mina aga istun koos kassiga ahju ees ja... unistan troopikast, päikesest, ookeanist. Seal valmistusin oma teekonnaks – harjutused, ujumine jääkülmas vees, lumega hõõrumine, jooga... Kuski väga lähedal ja ka kaugemal, põhja pool, on vangilaagrid. Kui mind tabatakse, viiakse sinna.